УДК 342.9:351

https://doi.org/10.52058/3041-1254-2026-1(23)-376-389

Юрченко Василь Васильович кандидат юридичних наук, приватний нотаріус, м. Київ, https://orcid.org/0009-0004-4980-4859

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНСТРУМЕНТІВ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Анотація. У статті обґрунтовується необхідність чіткого адміністративно-правового розмежування понять «критерії ефективності» та «показники ефективності» інструментів публічного адміністрування як передумови формування науково коректної моделі їх оцінювання. Запропоновано авторське розуміння критеріїв ефективності як юридично зумовлених узагальнених мірил, що відображають сутнісні властивості застосування інструментів діяльності публічної адміністрації та дозволяють оцінити їх відповідність вимогам адміністративного права. Показники ефективності визначено як кількісні та якісні емпірично фіксовані характеристики, за допомогою яких критерії набувають операціоналізованого змісту у практиці правозастосування.

Наголошено, що критерії ефективності виконують оціночну й орієнтаційну функцію, окреслюючи межі адміністративно-правового аналізу, тоді як показники забезпечують можливість безпосередньої фіксації рівня ефективності застосування інструментів публічного адміністрування. Підкреслено, що показники можуть мати як кількісну, так і якісну форму, причому саме якісні показники дозволяють оцінити юридичну «якість» результатів правозастосування, їх відповідність принципам законності, пропорційності та правової визначеності. Обґрунтовано, що без урахування якісних показників оцінювання ефективності втрачає власне адміністративно-правовий зміст і зводиться до формального статистичного аналізу.

Обґрунтовано, що критерії та показники ефективності формуються і застосовуються у функціональному зв'язку з юридичними умовами ефективності, не підміняючи їх і не ототожнюючись із ними. Запропоновано систему ключових адміністративно-правових критеріїв оцінювання ефективності інструментів публічного адміністрування, зокрема: юридичну належність їх застосування; процесуальну коректність реалізації; юридичну результативність у вигляді створення стійких правових наслідків; здатність забезпечувати якісну трансформацію правозастосовчої практики; орієнтованість на формування правомірної поведінки учасників адміністративних правовідносин.

Ключові слова: адміністративне право, адміністративно-правова норма, адміністративно-правове регулювання, ефективність, інструмент, критерій, показник, публічне адміністрування, умова.

Yurchenko Vasyl Vasylovych PhD in Law, Private Notary, Kyiv, https://orcid.org/0000-0003-2285-0543

CRITERIA AND INDICATORS OF THE EFFECTIVENESS OF PUBLIC ADMINISTRATION INSTRUMENTS

Abstract. The article substantiates the necessity of a clear administrative-law differentiation between the concepts of "efficiency criteria" and "efficiency indicators" of public administration instruments as a prerequisite for developing a scientifically sound model for their evaluation. The author proposes an original understanding of efficiency criteria as legally conditioned, conceptually generalized benchmarks that reflect the essential characteristics of the application of public administration instruments and make it possible to assess their compliance with the requirements of administrative law. Efficiency indicators are defined as quantitatively and qualitatively measurable empirical characteristics through which the relevant criteria acquire an operationalized meaning in law-enforcement practice.

It is emphasized that efficiency criteria perform an evaluative and orientational function by outlining the framework of administrative-law analysis, whereas indicators ensure the possibility of directly recording the level of effectiveness in the application of public administration instruments. It is underlined that indicators may take both quantitative and qualitative forms, with qualitative indicators being particularly important for assessing the legal "quality" of law-enforcement outcomes, including their compliance with the principles of legality, proportionality, and legal certainty. It is argued that without taking qualitative indicators into account, the assessment of effectiveness loses its administrative-law substance and is reduced to a purely formal statistical analysis.

The article demonstrates that efficiency criteria and indicators are formed and applied in functional interconnection with the legal conditions of effectiveness, without substituting or conflating with them. On this basis, a system of key administrative-law criteria for evaluating the effectiveness of public administration instruments is proposed, including: the legal propriety of their application; procedural correctness in their implementation; legal effectiveness manifested in the creation of stable legal consequences; the capacity to ensure qualitative transformation of law-enforcement practice; and orientation toward the formation of lawful behavior among participants in administrative-law relations.

Keywords: administrative law, administrative-law norm, administrative-law regulation, effectiveness, instrument, criterion, indicator, public administration, condition.

Постановка проблеми. У сучасних умовах трансформації публічного адміністрування та ускладнення форм і способів реалізації публічно-владних

повноважень дедалі більшої актуальності набуває проблема оцінювання ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації. У доктрині адміністративного права поняття ефективності традиційно використовується як оціночна категорія, однак його зміст часто наповнюється різними елементами управлінського, економічного або соціологічного характеру, що призводить до розмивання власне адміністративно-правового виміру подібного роду оцінювання. Особливо це проявляється у підходах до визначення критеріїв і показників ефективності, які нерідко ототожнюються з умовами ефективності або зводяться до формального співвідношення між метою та результатом діяльності, без урахування правової природи інструментів публічного адміністрування та специфіки адміністративно-правових процедур.

Разом із тим відсутність чіткого розмежування між критеріями та показниками ефективності істотно ускладнює формування цілісної та операціоналізованої моделі оцінювання ефективності інструментів публічного адміністрування, придатної як для теоретичного аналізу, так і для практики правозастосування. Це зумовлює необхідність переосмислення зазначених категорій саме в адміністративно-правовому ключі, з урахуванням вимог законності, принципів публічного адміністрування, процедурних гарантій та орієнтації на юридично значущі результати у публічно-правових відносинах. У цьому контексті постає потреба у формуванні науково обґрунтованого підходу до визначення критеріїв і показників ефективності інструментів публічного адміністрування, який би дозволив уникнути концептуальних підмін, знизити рівень абстрактності відповідних конструкцій та забезпечити їх прикладну цінність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Адміністративно-правова доктрина щодо критеріїв і показників ефективності репрезентована низкою підходів, які варіюються від загальнотеоретичних конструкцій вимірюваності ефективності до спеціальних адміністративно-правових моделей оцінювання результативності норм, методів та інструментів публічного адміністрування.

Так, Н.Ю. Кантор пропонує розуміння критеріїв ефективності як мірила оцінювання об’єкта дослідження крізь призму кількісних і якісних показників, а самі показники трактує як узагальнені характеристики, виражені у числовій або якісній формах. У межах її підходу виокремлюються, зокрема, функціональний, соціальний, економічний і політичний критерії оцінювання ефективності механізму цілепокладання норм адміністративного права [1, с. 176-177]. Важливо, що поряд із кількісними показниками вчена прямо акцентує й на якісних характеристиках, здатних фіксувати перехід адміністративних правовідносин у більш оптимальний стан унаслідок належного визначення мети норми на стадії її створення.

Дещо інший підхід демонструє І.В. Болокан, яка розглядає критерії ефективності реалізації адміністративно-правових норм як оптимальне співвідношення

мети, результату та витрат. Вчена пропонує триелементну конструкцію, де умови, критерії та показники подаються як послідовно пов'язані, але функціонально розмежовані елементи: умови як обставини, що сприяють реалізації; критерії як міра співвідношення мети і результату; показники як кількісні підтвердження досягнутого результату [2; 3, с. 382].

У свою чергу, С.В. Шахов формує багатокомпонентну модель критеріїв ефективності норм адміністративного права, пов'язуючи їх із виокремленими аспектами ефективності. На його переконання, критерії мають охоплювати не лише рівень реалізації прав і свобод у публічній сфері, а й аксіологічні, економічні, політичні, поведінково-психологічні, цільові та конфліктні виміри, кожен із яких може мати кількісні й якісні показники [4, с. 208-210]. Особливістю підходу є активне залучення якісних характеристик, здатних відобразити зміну «якості» правовідносин (наприклад, через впровадження електронних адміністративних послуг).

В.В. Юровська, досліджуючи ефективність методів адміністративного права, виходить із потреби багатофакторного оцінювання, де кожний фактор формує самостійну групу критеріїв у нерозривній єдності з іншими [5]. На її думку, соціальний аспект є базовим у системі критеріїв, оскільки саме він дозволяє оцінити реальний стан можливостей особи реалізувати адміністративно-правовий статус та рівень упорядкування відносин, що формують предмет адміністративного права [6, с. 139]. Поряд із цим вчена виокремлює політичні та економічні критерії, підкреслюючи значення кількісних показників витрат у процесі адміністрування правовідносин [6, с. 142].

У прикладному вимірі оцінювання ефективності адміністративно-правових механізмів О.М. Пилип'юк формулює дефініції критеріїв і показників ефективності адміністративно-правового забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини в умовах воєнного стану як узагальнюючих характеристик та емпірично вимірюваних параметрів відповідно. Запропонована ним система критеріїв поєднує нормативно-правові, процедурні, функціональні та соціально-правові виміри й спрямована на оцінку не лише формальної результативності, а й якості функціонування механізмів з погляду вимог адміністративного права та гарантування прав людини [7, с. 190]. Зокрема, вчений виокремлює критерії юридичної визначеності та нормативної узгодженості, оперативності адміністративних процедур, пропорційності адміністративних обмежень, цільовий критерій результативності та довіру суспільства до суб'єктів публічної влади, розкриваючи їх через кількісні й якісні показники [7, с. 191–192].

Проблематику критеріїв у контексті функціонування окремих органів публічної адміністрації розвиває А.Б. Маслова, визначаючи ефективність діяльності митних органів як ступінь виконання покладених завдань (функціональна ефективність) та показник інституційної спроможності (інституційна ефектив-

ність). Вчена наголошує на неприпустимості таких критеріїв, досягнення показників за якими не залежить від діяльності митних органів (зокрема, через домінування макроекономічних чинників), і тим самим ставить питання коректності причинно-наслідкових зв'язків у системі оцінювання. Водночас вона пропонує метод зіставлення через аналіз кількості рішень митних органів, визнаних протиправними за підсумками судового оскарження, та застерігає від надмірної математизації (KPI-моделей) без урахування зони відповідальності посадових осіб [8, с. 15].

Окремий напрям сучасних досліджень становить концепція О.М. Черненького, який розробляє розгорнуту модель критеріїв та показників ефективності приватноправових інструментів діяльності публічної адміністрації, узгоджену з юридичними умовами ефективності та класифікацією таких інструментів [9]. На думку вченого, оцінювання має корелювати з якістю законодавства (правова визначеність; юридична техніка), рівнем правосвідомості учасників, інституційними гарантіями правової захищеності сторін та узгодженістю механізмів публічного і приватного права. У структурі показників він охоплює, зокрема, параметри судової спорності, процедурної деталізації, дотримання процедур укладення договорів, ефективність механізмів захисту та кількість колізій між адміністративними рішеннями й договірними зобов'язаннями [10, с. 164–167].

Водночас, попри доволі інтенсивний розвиток зазначеної проблематики в адміністративно-правовій доктрині, питання системного співвідношення критеріїв і показників ефективності із юридичними умовами ефективності інструментів публічного адміністрування**,** а також їхня концептуалізація саме як елементів адміністративно-правової конструкції оцінювання, потребують подальшого уточнення. Окремої актуалізації вимагає і проблема операціоналізації якісних показників, які дозволяють фіксувати не лише «наявність результату», а й його юридичну якість у площині законності, процедурної належності та гарантування прав приватних осіб. Саме ці аспекти і зумовлюють необхідність подальшого доктринального опрацювання критеріїв та показників ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації.

Мета статті – окреслення критеріїв та показників ефективності інструментів публічного адміністрування.

Виклад основного матеріалу. Узагальнюючи вищенаведені точки зору, відзначимо, що однією з найбільш поширених методологічних помилок у сучасних адміністративно-правових дослідженнях ефективності є ототожнення умов ефективності з її критеріями. У межах такого підходу фактори, які по своїй суті мають формувати межі оцінювання, фактично підміняють собою мірило оцінювання їх результативності. Як наслідок, категорія ефективності втрачає внутрішню структурованість, а сам процес оцінювання набуває описового, а не аналітично-інструментального характеру. Водночас, критично оцінюючи зазна-

чений підхід, вважаємо за необхідне наголосити, що саме формулювання юридичних умов ефективності є першим, логічно необхідним етапом оцінювання, оскільки воно створює нормативні рамки та методологічне підґрунтя для подальшого виокремлення критеріїв і показників ефективності будь-яких правових явищ и процесів. Іншими словами, умови ефективності не замінюють критерії, а визначають контекст їх формування, окреслюють межі допустимого оцінювання та запобігають довільному включенню до нього неправових або позасистемних елементів.

У цьому сенсі раніше сформульовані нами юридичні умови ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації (якість адміністративного законодавства, процедурна визначеність реалізації повноважень, юридична визначеність і передбачуваність правових наслідків, а також рівень правосвідомості суб'єктів адміністративних правовідносин) виконують рамкову функцію, тобто фіксують ті адміністративно-правові параметри, за відсутності яких саме питання про ефективність інструментів публічного адміністрування втрачає науковий і прикладний сенс.

Розвиваючи логіку викладеного, вважаємо за необхідне доволі критично поставитися до тих наукових підходів, у межах яких оцінювання ефективності обмежується виключно формулюванням критеріїв без їх подальшої конкретизації через систему показників. Подібна методологічна позиція, фактично позбавляє категорію ефективності її вимірювального потенціалу та зводить аналіз до рівня загальних теоретичних міркувань. Як свідчить аналіз адміністративно-правової доктрини, у низці досліджень критерії ефективності декларуються як самодостатні аналітичні конструкції, при цьому питання їх емпіричного наповнення залишається поза увагою. У результаті критерій перестає виконувати функцію мірила оцінювання та перетворюється на узагальнену характеристику бажаного стану правового регулювання. За таких умов, якщо розглядати цю тезу у контексті нашого дослідження, стає неможливим ані зіставлення результатів застосування різних інструментів публічного адміністрування, ані оцінка динаміки їх ефективності у часі.

Підкреслимо, що критерій, який не має відповідних показників, не може вважатися повноцінним засобом оцінювання, оскільки він не дозволяє перейти від нормативно-теоретичного рівня аналізу до рівня правозастосовчої практики. У нашому розумінні цілком очевидно, що відсутність показників унеможливлює фіксацію юридично значущих наслідків застосування інструментів публічного адміністрування, а отже і встановлення відпорвідного причинно-наслідкового зв'язку. Так, особливо суперчиливими є підходи, у межах яких ефективність адміністративно-правових явищ проголошується очевидною або «самоочевидною» на підставі загальних міркувань про доцільність, соціальну корисність чи відповідність задекларованим цілям. Такий підхід не відповідає вимогам

адміністративно-правової науки, оскільки ігнорує необхідність юридичної операціоналізації ефективності та фактично підміняє правовий аналіз оціночними судженнями.

Отже, зауважимо, що відсутність системи показників слід розглядати не як нейтральну особливість окремих наукових концепцій, а як їх суттєвий методологічний недолік. Саме наявність показників забезпечує можливість переведення критеріїв ефективності з рівня абстрактних нормативних конструкцій у площину конкретного адміністративно-правового аналізу, що є принципово важливим для дослідження ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації.

Логічним продовженням попереднього сказаного є підтримка й розвиток ідеї необхідності ґрунтовного опрацювання саме якісних показників ефективності поряд із кількісними, без яких оцінювання ефективності інструментів публічного адміністрування втрачає свій адміністративно-правовий зміст і зводиться до формального підрахунку статистичних величин. Слід принагідно відзначити, що значній частині наукових досліджень домінує прагнення до кількісної вимірюваності ефективності, що проявляється у зосередженні уваги на таких числових індикаторах як: кількості прийнятих рішень, строках розгляду справ, обсягах наданих адміністративних послуг, динаміці скарг тощо. Беззаперечно, такі показники мають важливе значення, однак у відриві від якісних характеристик вони не здатні відобразити юридичну сутність ефективності.

Вбачається, що саме якісні показники дозволяють оцінити, як функціонує інструмент публічного адміністрування з погляду дотримання принципів законності, пропорційності, правової визначеності, недискримінації, забезпечення та захисту прав і свобод приватних осіб. Вони дають змогу виявити не лише факт досягнення певного результату, але й юридичну «якість» цього результату, його відповідність вимогам адміністративного права та стандартам належного публічного адміністрування.

На наше переконання, кількісні показники, за своєю природою, фіксують зовнішні наслідки адміністративної діяльності, тоді як якісні показники розкривають її внутрішній правовий механізм, дозволяючи з’ясувати, чи відбулося досягнення правового результату у спосіб, передбачений законом, чи не було допущено надмірного адміністративного розсуду, порушення процедурних гарантій або знецінення правового статусу приватної особи. Саме у цьому вимірі якісні показники набувають вирішального значення для адміністративно-правового аналізу ефективності. Разом з тим принципово важливим є те, що якісні показники відображають не лише стан, але й динаміку адміністративно-правового регулювання, демонструючи здатність інструментів публічного адміністрування забезпечувати перехід суспільних відносин, урегульованих нормами адміністративного права, на якісно новий рівень. Йдеться, зокрема, про підвищення стандартів правозастосовчої практики, зміну характеру взаємодії

між публічною адміністрацією та приватними особами, зменшення конфліктності, зростання передбачуваності адміністративних рішень та посилення довіри до публічної влади.

У контексті цього дослідження якісні показники дозволяють оцінювати як систему інструментів публічного адміністрування загалом, так і кожен окремий інструмент з точки зору його здатності не просто формально реалізовувати надані повноваження, а сприяти еволюції адміністративно-правових відносин у бік більш високого рівня якості правозастосовчої практики. Саме через такі показники стає можливим виявити, чи перетворюється застосування інструментів публічного адміністрування на стабільну, юридично впорядковану та орієнтовану на права людини адміністративну практику.

У цьому сенсі подальший розвиток теорії ефективності інструментів публічного адміністрування вимагає свідомого методологічного зсуву, що передбачає відмову від спрощеного кількісного оцінювання до збалансованої системи показників, у межах якої якісні характеристики виконують не допоміжну, а концептуально визначальну роль. Лише за такого підходу, як нам видається, можливе формування справді адміністративно-правової моделі оцінювання ефективності, здатної адекватно відобразити складність правових механізмів публічного адміністрування та їх реальний вплив на стан публічних правовідносин.

Разом із тим, акцент на якісних показниках ефективності актуалізує ще одну принципову проблему сучасних адміністративно-правових досліджень, а саме надмірний рівень абстрактності критеріїв і показників ефективності, що істотно ускладнює їх практичне застосування. Попри очевидний поступ у розробленні цієї проблематики та розширення спектра критеріїв оцінювання ефективності правових явищ, значна частина запропонованих у науці підходів і досі залишається на рівні загальних концептуальних декларацій, не доведених до стадії операціоналізації.

Варто наголосити, що навіть найбільш концептуально виважені критерії втрачають свою прикладну цінність, якщо вони не можуть бути співвіднесені з конкретними адміністративно-правовими ситуаціями, формами діяльності публічної адміністрації та реальною правозастосовчою практикою. Саме тому проблема ефективності не може вирішуватися шляхом подальшого нарощування абстрактних категорій або універсальних моделей, відірваних від специфіки адміністративно-правового регулювання. З огляду на це, цілком очевидною постає необхідність зменшення рівня абстрактності критеріїв і показників ефективності та підвищення їх операбельності, тобто здатності бути безпосередньо застосованими для оцінювання конкретних інструментів публічного адміністрування. Однак, підкреслимо, що йдеться не про спрощення наукового аналізу, а про його методологічне уточнення, яке передбачає перехід від

загальних оціночних конструкцій до таких критеріїв і показників, які можуть бути використані у правозастосовчій, контрольно-наглядовій, судовій та аналітичній діяльності.

Особливої ваги ця вимога набуває у сфері публічного адміністрування, де ефективність інструментів діяльності публічної адміністрації проявляється не абстрактно, а через конкретні адміністративні рішення, дії або бездіяльність суб'єктів владних повноважень тощо. Відтак критерії та показники ефективності мають бути сформульовані таким чином, щоб дозволяти оцінювати не лише досягнення певного результату, але й юридичну коректність, процедурну належність і правову якість способу його досягнення. Саме у цьому аспекті проблема підвищення операбельності критеріїв і показників ефективності виступає логічним продовженням і водночас необхідною умовою розвитку адміністративно-правової теорії ефективності інструментів публічного адміністрування.

Поряд із вказаним, підвищення операбельності критеріїв і показників ефективності неминуче ставить питання про межі адміністративно-правового аналізу та про те, які саме критерії можуть і повинні бути предметом дослідження в межах науки адміністративного права. У цьому зв'язку принципово важливо підкреслити, що, виходячи з раніше сформульованих нами методологічних засад, ефективність інструментів публічного адміністрування розглядається насамперед як адміністративно-правова характеристика, а не як універсальна управлінська, економічна чи соціологічна категорія. Саме тому критерії та показники ефективності неправового характеру (економічні, соціологічні, політико-управлінські, психологічні тощо), хоча й можуть відігравати важливу допоміжну роль у міждисциплінарних дослідженнях, проте вони не становлять безпосереднього предмета нашого наукового аналізу. Підкреслимо, що вони не заперечуються і не ігноруються, проте визнаються такими, що перебувають поза межами адміністративно-правового виміру ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації.

Саме доцільно провести чітке методологічне розмежування й зауважити, що неправові критерії можуть відображати загальний соціальний, економічний або політичний ефект діяльності публічної адміністрації, однак вони не дозволяють самі по собі оцінити юридичну належність, процедурну коректність, правову визначеність чи відповідність принципам адміністративного права застосування конкретних інструментів публічного адміністрування. Без такого розмежування, стає абсолютно зрозумілим, що категорія ефективності втрачає свій адміністративно-правовий зміст і розчиняється в узагальнених міркуваннях про «результативність» публічного адміністрування. Отже, у межах цього дослідження критерії та показники неправового характеру можуть розглядатися лише як фонові або контекстуальні, тоді як центральне місце займають саме юридичні критерії та показники, що безпосередньо випливають із норм адміністративного

права, принципів публічного адміністрування, адміністративно-правових процедур та механізмів захисту прав і свобод приватних осіб.

Висновки. Узагальнення викладених підходів і висловлених критичних зауважень зумовлює необхідність чіткого власного визначення базових категорій, без яких подальша побудова моделі оцінювання ефективності інструментів публічного адміністрування є методологічно неможливою. Йдеться, насамперед, про розмежування та наповнення змістом понять «критерії ефективності» та «показники ефективності» саме в адміністративно-правовому вимірі. У нашому розумінні, критерії ефективності інструментів публічного адміністрування – це юридично зумовлені, концептуально узагальнені мірила оцінювання, які відображають сутнісні властивості застосування інструментів діяльності публічної адміністрації та дозволяють встановити рівень їх відповідності вимогам адміністративного права, принципам публічного адміністрування і призначенню цих інструментів у системі публічно-правових відносин.

Таким чином, критерії ефективності виконують оціночну та орієнтаційну функцію, оскільки вони окреслюють напрям і логіку правового аналізу, задають рамки, в межах яких здійснюється оцінювання, але самі по собі не дають змоги безпосередньо зафіксувати рівень ефективності у вимірюваному вигляді. Саме тому критерії не можуть підмінятися показниками і не повинні ототожнюватися з умовами ефективності, хоча й перебувають із ними у тісному функціональному зв’язку.

Натомість показники ефективності інструментів публічного адміністрування слід визначати як конкретизовані, емпірично фіксовані кількісні та якісні характеристики, за допомогою яких розкривається зміст відповідного критерію та стає можливим практичне оцінювання ефективності застосування конкретного інструменту або їх сукупності у реальних адміністративно-правових відносинах. Тобто показники, на відміну від критеріїв, виконують вимірювальну та доказову функцію. Саме через систему показників критерій «оживає» в емпіричній площині, а оцінювання ефективності набуває не декларативного, а операціоналізованого характеру. При цьому, слід звернути увагу на те, що показники можуть мати як кількісну форму (наприклад, статистика оскаржень, динаміка строків адміністративних процедур, кількість скасованих рішень), так і якісну (ступінь дотримання принципу пропорційності, рівень процедурних гарантій, передбачуваність правових наслідків, якість правозастосовчої практики тощо).

Принципово важливо підкреслити, що у межах нашого підходу критерії та показники ефективності не існують автономно, а формуються й застосовуються у логічному зв’язку з раніше визначеними юридичними умовами ефективності інструментів публічного адміністрування. Отже, зауважимо, що критерії ефективності фіксують що саме підлягає оцінюванню з погляду адміністративного

права, тоді як показники відповідають на питання як і на підставі чого здійснюється таке оцінювання. У сукупності вони утворюють інструментально-юридичний механізм, який дозволяє перейти від загальних уявлень про ефективність до її конкретного адміністративно-правового аналізу.

Першим ключовим виміром оцінювання ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації виступає юридична належність їх застосування. Йдеться про здатність конкретного інструменту функціонувати саме як правовий засіб публічно-владного впливу, а не як фактична управлінська дія, відірвана від нормативного регулювання. У цьому аспекті ефективність виявляється через стабільність адміністративних рішень, відсутність системного скасування індивідуальних актів у судовому порядку, мінімізацію випадків визнання дій або бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації протиправними, а також через усталеність адміністративної практики застосування відповідних інструментів. Кількісні показники у цьому вимірі можуть відображати співвідношення між кількістю ухвалених адміністративних рішень і кількістю рішень, скасованих або змінених за результатами адміністративного чи судового оскарження, тоді як якісні показники дозволяють оцінити ступінь відповідності застосування інструментів вимогам законності та принципу верховенства права.

Другим виміром оцінювання ефективності є процесуальна коректність використання інструментів публічного адміністрування. На відміну від процедурної визначеності як умови ефективності, у цьому випадку увага зосереджується не на наявності нормативно закріплених процедур, а на тому, яким чином відповідні інструменти реалізуються в межах адміністративно-правових процедур на практиці. Ефективність у цьому аспекті проявляється через дотримання встановлених стадій прийняття адміністративних рішень, належне мотивування актів, забезпечення участі приватних осіб у процедурі, дотримання строків та обмеження адміністративного розсуду. Показниками процесуальної коректності можуть бути як кількісні дані щодо порушень процедурних вимог, зафіксованих у судових рішеннях або актах контролю, так і якісні характеристики, що відображають рівень прозорості процедур, передбачуваність дій суб'єктів публічної адміністрації та реальність процесуальних гарантій для приватних осіб.

Третім самостійним критерієм є юридична результативність інструментів діяльності публічної адміністрації. У цьому випадку ефективність оцінюється не з точки зору формального досягнення управлінських цілей, а з позицій створення юридично значущих наслідків у сфері адміністративно-правових відносин. Йдеться про здатність інструментів реально змінювати правовий статус приватної особи, забезпечувати набуття, реалізацію, захист або відновлення суб'єктивних прав і законних інтересів. Показниками такої результативності можуть слугувати дані про виконуваність адміністративних рішень, реальність доступу

до адміністративних послуг, ефективність механізмів правового захисту, а також співвідношення між кількістю звернень приватних осіб і кількістю випадків фактичного відновлення порушених прав. Якісні показники у цьому вимірі дозволяють оцінити, чи набуває результат застосування інструментів стабільного правового характеру, чи залишається формальним і декларативним.

Четвертим, принципово важливим для адміністративно-правового аналізу, є критерій якісної трансформації правозастосовчої практики. Саме у цьому вимірі найбільш повно проявляється значення якісних показників ефективності. Йдеться про здатність інструментів публічного адміністрування забезпечувати перехід адміністративних правовідносин на якісно новий рівень – зменшення формалізму, конфліктності та правової невизначеності, підвищення стандартів мотивування рішень, усталення правомірної адміністративної практики. Ефективність у цьому аспекті не зводиться до окремих рішень, а оцінюється через динаміку змін правозастосування в цілому. Показниками можуть бути, зокрема, зниження кількості типових адміністративних спорів, підвищення рівня довіри до адміністративних процедур, формування сталої практики однакового застосування інструментів у подібних правовідносинах. Саме цей критерій дозволяє оцінювати інструменти не ізольовано, а в системі публічного адміністрування загалом.

П’ятим критерієм є орієнтованість інструментів публічного адміністрування на формування правомірної поведінки суб’єктів адміністративних правовідносин. У цьому вимірі ефективність виявляється через вплив інструментів як на поведінку посадових осіб публічної адміністрації, так і на поведінку приватних осіб. Показниками можуть слугувати як кількісні дані щодо зменшення кількості правопорушень, адміністративних проступків, скарг на дії органів влади, так і якісні характеристики, що відображають рівень сприйняття інструментів як легітимних і обґрунтованих засобів публічно-владного впливу. У цьому аспекті ефективність пов’язується не з примусовим характером інструментів, а з їх здатністю стимулювати добровільне дотримання адміністративно-правових приписів.

У сукупності наведені критерії та показники утворюють цілісну адміністративно-правову модель оцінювання ефективності інструментів діяльності публічної адміністрації, яка ґрунтується на чіткому розмежуванні умов, критеріїв і показників, орієнтується на правову природу відповідних інструментів і дозволяє здійснювати не лише теоретичне, але й прикладне оцінювання їх результативності в практиці публічно-владної діяльності.

Література:

1. Кантор Н.Ю. Цілепокладання норм адміністративного права: теоретико-правові та праксеологічні аспекти. Національний університет «Львівська політехніка». Чернігів: ГО «Науково-освітній інноваційний центр суспільних трансформацій», 2024 204 с.

2. Болокан І.В. Критерії та показники ефективності реалізації адміністративно-правових норм: загальна характеристика. *Актуальні проблеми держави і права*. 2017. № 79. С. 87–91. URL: https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/52efdf3d-de64-4e6e-a030-83cd434635b8/content.

3. Болокан І.В. Реалізація норм адміністративного права: проблемні питання теорії та практики: дис. … докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2017. 549 с.

4. Шахов С.В. Норми адміністративного права: теоретико-правові аспекти ефективності: дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07. Дніпро, 2020. 442 с.

5. Юровська В.В. Методи адміністративного права: теоретико-правові та праксеологічні аспекти: автореф. дис. … докт. юрид. наук. Запоріжжя, 2018. 33 с.

6. Юровська В.В. Методи адміністративного права: теоретико-правові та праксеологічні аспекти: дис. … докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2018. 428 с.

7. Пилип'юк О.М. Адміністративно-правове забезпечення реалізації конституційних прав і свобод людини в умовах правового режиму воєнного стану: дис. ... докт. філософ. у галузі права: 081. Дніпро, 2025. 230 с.

8. Маслова А.Б. Органи, що реалізують державну митну політику, як складова системи публічного адміністрування: людиноцентристська концепція трансформації: автореф. дис. … докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2021. 29 с.

9. Черненький О.М. Приватноправові інструменти діяльності публічної адміністрації: теоретико-правові та праксеологічні аспекти застосування: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2025. 19 с.

10. Черненький О.М. Приватноправові інструменти діяльності публічної адміністрації: теоретико-правові та праксеологічні аспекти застосування: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Дніпро, 2024. 211 с.

References:

1. Kantor, N. Yu. (2024). Tsilepokladannia norm administratyvnoho prava: teoretyko-pravovi ta prakseolohichni aspekty [Goal-setting of administrative law norms: theoretical-legal and praxeological aspects]. Chernihiv: HO "Naukovo-osvitnii innovatsiinyi tsentr suspilnykh transformatsii". [in Ukrainian].

2. Bolokan, I. V. (2017). Kryterii ta pokaznyky efektyvnosti realizatsii administratyvno-pravovykh norm: zahalna kharakterystyka [Criteria and indicators of effectiveness of implementation of administrative law norms: general characteristics]. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Actual Problems of State and Law*, 79, 87–91. Retrieved from https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/52efdf3d-de64-4e6e-a030-83cd434635b8/content. [in Ukrainian].

3. Bolokan, I. V. (2017). Realizatsiia norm administratyvnoho prava: problemni pytannia teorii ta praktyky [Implementation of administrative law norms: problematic issues of theory and practice]. PhD thesis. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

4. Shakhov, S. V. (2020). Normy administratyvnoho prava: teoretyko-pravovi aspekty efektyvnosti [Administrative law norms: theoretical and legal aspects of effectiveness]. PhD thesis. Dnipro. [in Ukrainian].

5. Yurovska, V. V. (2018). Metody administratyvnoho prava: teoretyko-pravovi ta prakseolohichni aspekty [Methods of administrative law: theoretical-legal and praxeological aspects]. PhD thesis abstract. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

6. Yurovska, V. V. (2018). Metody administratyvnoho prava: teoretyko-pravovi ta prakseolohichni aspekty [Methods of administrative law: theoretical-legal and praxeological aspects]. PhD thesis. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

7. Pylypiuk, O. M. (2025). Administratyvno-pravove zabezpechennia realizatsii konstytutsiinykh prav i svobod liudyny v umovakh pravovoho rezhymu voiennoho stanu [Administrative and legal support of the implementation of constitutional rights and freedoms of individuals under the legal regime of martial law]. PhD thesis. Dnipro. [in Ukrainian].

8. Maslova, A. B. (2021). Orhany, shcho realizuiut derzhavnu mytnu polityku, yak skladova systemy publichnoho administruvannia: liudynotsentrystska kontseptsiia transformatsii [Bodies implementing state customs policy as a component of the public administration system: a human-centered concept of transformation]. PhD thesis abstract. Zaporizhzhia. [in Ukrainian].

9. Chernenkyi, O. M. (2025). Pryvatnopravovi instrumenty diialnosti publichnoi administratsii: teoretyko-pravovi ta prakseolohichni aspekty zastosuvannia [Private-law instruments of public administration activity: theoretical-legal and praxeological aspects of application]. PhD thesis abstract. Dnipro. [in Ukrainian].

10. Chernenkyi, O. M. (2024). Pryvatnopravovi instrumenty diialnosti publichnoi administratsii: teoretyko-pravovi ta prakseolohichni aspekty zastosuvannia [Private-law instruments of public administration activity: theoretical-legal and praxeological aspects of application]. PhD thesis. Dnipro. [in Ukrainian].